

Zorgen voor elkaar:
Een krachtige basis voor mantelzorgers

Notitie mantelzorgondersteuning
2024 - 2027

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
1.1 Kaders	3
1.2 Doelgroep	4
1.3 Hoe is mantelzorgondersteuning op dit moment georganiseerd?	4
1.4 Hoe is deze notitie tot stand gekomen?	5
1.5 Leeswijzer	5
2. Probleemverkenning	6
3. Focuspunten	11
3.1. Bewustwording	11
3.2. Eén (online) informatiepunt	11
3.3. Organisatie individuele mantelzorgondersteuning door de gemeente	12
3.4. Het aanbod aan collectieve mantelzorgondersteuning	13
3.5. Mantelzorgverklaringen	14
3.6. Jonge mantelzorgers	14
3.7. Mantelzorg bij dementie	15
3.8. Mantelzorg en wonen	16
3.9. Werkende mantelzorgers	17
3.10. Sociale veiligheid en mantelzorg	18
3.11. De waardering voor mantelzorgers	18
4. Conclusie	20

1 Inleiding

Door de toenemende vergrijzing zal het aantal ouderen de komende decennia blijven toenemen. Het aantal ouderen, een groep die relatief vaak hulp nodig heeft, groeit veel sneller dan de groep die hen mantelzorg kan bieden (SCP, 2020). Tegelijkertijd stijgt het beroep op mantelzorgers door het tekort aan zorgpersoneel. Het aantal mantelzorgers per zelfstandig wonende 75 plusser zal volgens de ramingen afnemen van bijna 5 in 2018 naar 3 in 2040. Dat betekent vooral een daling van mantelzorgers in de leeftijd onder de 75 jaar (SCP, 2019). Het aantal potentiële mantelzorgers per 85 plusser is in 2050 zelfs van 10 naar 4 gedaald (GGD, 2024). Veel mantelzorgers helpen hun naasten uit liefde, maar soms ligt het risico op overbelasting op de loer.

De definitie van mantelzorg

Zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt gegeven aan een hulpbehoevende door een of meer leden van diens directe omgeving, waarbij de zorgverlening voortvloeit uit de sociale relatie (familie, vrienden, buurtgenoten). Mantelzorg in familieverband overstijgt de gebruikelijke zorg die je van huisgenoten mag verwachten. De normale (gebruikelijke) zorg wordt in zwaarte, duur en/of intensiteit overschreden.

Cijfers Vught

Er zijn zeer uiteenlopende schattingen van het aantal mantelzorgers. Volgens de cijfers van het RIVM telt de gemeente Vught ongeveer 4.700 mantelzorgers. Hiervan zijn er ongeveer 500 zwaar belast (RIVM, 2020). Volgens een rapport van het SCP uit 2020 is ongeveer 35% van de 16-plussers mantelzorger (SCP, 2020). Als we dit vertalen naar de gemeente Vught komt dat neer op 9.200 mantelzorgers waarvan er 830 zwaar belast zijn.

Wanneer mantelzorgers voor een langere tijd en/of intensief mantelzorg verlenen, lopen zij het risico overbelast te raken. Dit kan er bijvoorbeeld toe leiden dat zij zelf ziek worden, moeten stoppen met werken of hun sociale contacten verliezen. Naast dat dit vervelend is voor de mantelzorger, kan dit ook leiden tot een instabiele situatie voor de zorgvrager wanneer de mantelzorger de zorg niet meer kan bieden. Daarom is het belangrijk om mantelzorgers, waar nodig, te ondersteunen.

De definitie van mantelzorgondersteuning

Alles wat helpt om de mentale, lichamelijke en/of administratieve belasting van mantelzorgers te beperken en hun welzijn te verhogen.

1.1. Kaders

In het Uitvoeringsprogramma bij het Coalitieakkoord 2023-2026 *Een nieuwe start* is opgenomen dat we met onze partners nieuwe afspraken maken over de mantelzorgondersteuning. Ook is opgenomen dat we respijtzorgvoorzieningen aanbieden in plaats van de huishoudelijke hulp toelage om mantelzorgers tijdig te ontlasten. In 2022 is de pilot met de nieuwe vorm van respijtzorg gestart.

In het Coalitieakkoord 2023-2026 *Een nieuwe start* is een passage specifiek over mantelzorgers van mensen met dementie opgenomen. “We bevorderen dat mensen met dementie zo lang mogelijk in hun eigen omgeving kunnen blijven en kunnen meedoen aan de samenleving. We kijken naar

de specifieke situatie en leveren waar mogelijk maatwerk. We proberen overbelasting van hun mantelzorgers te voorkomen”.

De Lokale Sociale Agenda (LSA) geeft een overkoepelend kader voor het brede sociaal domein van de gemeente Vught. Over mantelzorgondersteuning is opgenomen dat we een samenhangend plan opstellen voor versterking van de ondersteuning van mantelzorgers. “Hulp komt terecht bij de mensen die de hulp het hardst nodig hebben” is een van de thema’s van de LSA die gekoppeld wordt aan mantelzorgondersteuning. Ook onderwerpen als een stevig sociaal netwerk en ontmoeting, die terugkomen in de LSA, zijn relevant bij mantelzorgondersteuning.

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) verplicht gemeenten om naast hulpvragers ook mantelzorgers te ondersteunen en te waarderen. Over hoe gemeenten dat moeten doen geeft de Wmo geen duidelijke kaders. In de Verordening maatschappelijke ondersteuning Vught 2024 is opgenomen, dat de gemeente ervoor zorgt dat inwoners die mantelzorg geven, ondersteuning kunnen krijgen zodat zij in staat zijn om de mantelzorg vol te houden. Verder is opgenomen dat de gemeente de inzet van mantelzorgers waardeert en jaarlijks een mantelzorgwaardering vaststelt met als doel een blijk van waardering aan de mantelzorgers te geven. De mantelzorgwaardering kan bestaan uit een attentie of een andere wijze van waardering, of een combinatie hiervan. De gemeente zorgt voor voldoende informatie en voorlichting over de mantelzorgwaardering.

1.2. Doelgroep

Het komt regelmatig voor dat iemand mantelzorg verleent aan een naaste die in een andere gemeente woont. Daarom is deze notitie gericht op iedereen uit de gemeente Vught die mantelzorg ontvangt en/of iedereen uit de gemeente Vught die mantelzorg geeft. Het is dus niet noodzakelijk, dat de mantelzorger en de mantelzorg-ontvanger beiden in de gemeente Vught wonen. Voor sommige specifieke vormen van mantelzorgondersteuning, zoals respijtzorg bijvoorbeeld, kan het wel voorkomen dat degene die de mantelzorg ontvangt in de gemeente Vught moet wonen. Indien een mantelzorger uit Vught zorgt voor iemand uit een andere gemeente, kan het voorkomen dat bepaalde ondersteuning dus bij een andere gemeente moet worden aangevraagd.

1.3. Hoe is mantelzorgondersteuning op dit moment georganiseerd?

Individuele mantelzorgondersteuning wordt op dit moment via klantmanagers Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) bij Wegwijs+ georganiseerd. Een aantal klantmanagers Wmo hebben een taakaccent mantelzorgondersteuning. Naast de reguliere taken van een Wmo klantmanager, ondersteunen zij mantelzorgers bij hulpvragen. In bijlage 1 is een actueel overzicht bijgevoegd van alle mantelzorgondersteuning die door partners uit het mantelzorgnetwerk geboden wordt in Vught.

Eind 2021 is het Netwerk Mantelzorgondersteuning Vught opgestart. Welzijn Vught is kartrekker van dit netwerk. Om het mantelzorgnetwerk te verstevigen is in 2022 een traject met Movisie doorlopen. Dat traject was naast het versterken van het netwerk ook gericht op versterking van de toegang voor mantelzorgers en op het vergroten van het aanbod aan mantelzorgondersteuning. Daaruit zijn een aantal thema’s voortgekomen die door werkgroepen uit het netwerk zijn opgepakt. Dit zijn: oog voor mantelzorgers (o.a. bewustwording dat je mantelzorger bent), verbetering van de informatievoorziening over en toegankelijkheid van de ondersteuning. Daarnaast is het versterken van het mantelzorgnetwerk een continu proces.

De partijen uit het Netwerk Mantelzorgondersteuning Vught

Welzijn Vught, Wegwijs+, GGD, Mantelzorgmakelaars, Ouderen Samen, de Zonnebloem, Ypse, HomeInstaed, Zorgmies, Saar aan Huis, Samen Thuis, Vugterstede, Pelita, de familiebetrokkenraad van Reinier van Arkel, Belangenvereniging Senioren Vught, Wijkverpleegkundigen en een aantal mantelzorgers.

Tot 2019 werd jaarlijks in Vught een Dag van de Mantelzorg georganiseerd, met uiteenlopende activiteiten om mantelzorgers in het zonnetje te zetten. In Haaren organiseerden vrijwilligers een verwenlunch. Van 2020 tot en met 2024 is de mantelzorgwaardering ingevuld met een VVV-bon van €35,-. De waardering voor 2025 en verder komt aan bod in deze notitie.

1.4. Hoe is deze notitie tot stand gekomen?

Om ondersteuning te kunnen bieden die aansluit bij de behoeften van mantelzorgers, wordt hun input als zeer waardevol beschouwd bij het tot stand komen van deze notitie. Tegelijkertijd willen we mantelzorgers zo min mogelijk extra belasten. Daarom is gekozen voor een vragenlijst, die is uitgezet onder mantelzorgers uit de gemeente Vught. Centraal stonden drie vragen: welke mantelzorg geven zij, hoe ervaren zij de belasting, en welke ondersteuningsbehoeften hebben ze? Onder jonge mantelzorgers is geen vragenlijst uitgezet. Signalen uit deze groep zijn opgehaald in samenspraak met het jongerenwerk.

De vragenlijst is geplaatst op WijnVught.nl en onder de aandacht gebracht via een bericht aan iedereen die het mantelzorgpresentje ontvangt, in het Klaverblad, op social media en via professionals uit het netwerk mantelzorgondersteuning. We weten dat een vragenlijst een beperkt beeld geeft van de behoeften van mantelzorgers. Daarom hebben we samen met het netwerk de resultaten verder geduimd. Daarbij is aandacht geweest voor de ondersteuningsbehoeften van mantelzorgers, hoe mantelzorgondersteuning vormgegeven kan worden en hoe we de mantelzorgers het beste kunnen bereiken. Daarnaast is er ook over specifieke doelgroepen gesproken. Daarnaast is er gekeken naar wat landelijk speelt en wat landelijk bekend is over de ondersteuningsbehoeften van mantelzorgers.

De vragenlijst over mantelzorgondersteuning

In totaal hebben 69 personen de vragenlijst ingevuld. Van de respondenten is 25% tussen de 26-46 jaar, 45% is tussen de 47-67 jaar en 30% is ouder dan 68 jaar. Er zijn geen deelnemers jonger dan 25 jaar. Bijna de helft van de respondenten geeft aan langer dan 7 jaar mantelzorger te zijn en de meerderheid van de respondenten verleent mantelzorg aan hun ouder(s) of partner.

De Adviesraad Sociaal Domein Vught is in de voorfase betrokken door het ophalen van input en door het uitbrengen van advies over het eindproduct. Verder zijn Alzheimer Nederland en Movisie betrokken bij het opstellen van deze notitie.

1.5. Leeswijzer

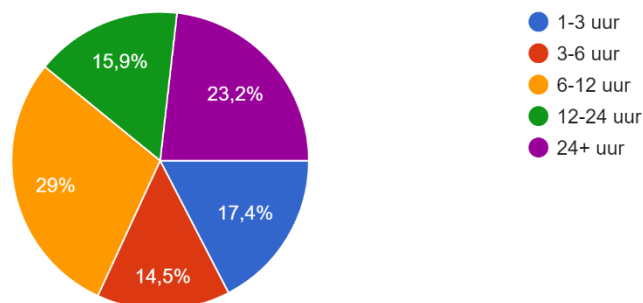
In deze notitie wordt eerst in hoofdstuk 2 een probleemverkenning gedaan waarin aandacht is voor de behoefte aan mantelzorgondersteuning en de ambitie van de gemeente. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 ingegaan op verschillende focuspunten. In hoofdstuk 4 volgt de conclusie en actielijst.

2 Probleemverkenning

Zoals al beschreven in de inleiding wordt de komende jaren steeds meer een beroep gedaan op mantelzorgers. Mensen die hun kind, partner of ouders helpen vinden dat vaak heel vanzelfsprekend en zien zichzelf niet als mantelzorger. Ze hebben een ander beeld bij de term en identificeren zichzelf niet als mantelzorger (Movisie). Mantelzorg overkomt je, omdat 'gewoon' voor elkaar zorgen vaak langzaam overgaat in meer dan gebruikelijke zorg. Ook weten veel mantelzorgers niet dat er aanbod is om hen te ondersteunen of ze weten niet hoe ze hier een beroep op kunnen doen. Om mantelzorgers te kunnen ondersteunen, is het wel van belang dat zij zich van de mantelzorg bewust zijn. Alleen dan kunnen mantelzorgers hulp zoeken, wanneer dit nodig is.

De belasting van mantelzorgers

Uit de vragenlijst komt naar voren dat het aantal uur dat mantelzorgers bezig zijn met de zorg uiteenloopt. Het cirkeldiagram hieronder geeft het aantal uur per week weer dat mantelzorgers aan hun taken besteden. Volgens onderzoek van het SCP besteedt 50% van de mantelzorgers 3 uur of minder aan de mantelzorg. Dat kan betekenen dat we met de vragenlijst over mantelzorgondersteuning vooral de zwaarder belaste mantelzorgers in Vught bereikt hebben.

Figuur 1. Hoeveel uur per week wordt besteed aan mantelzorg

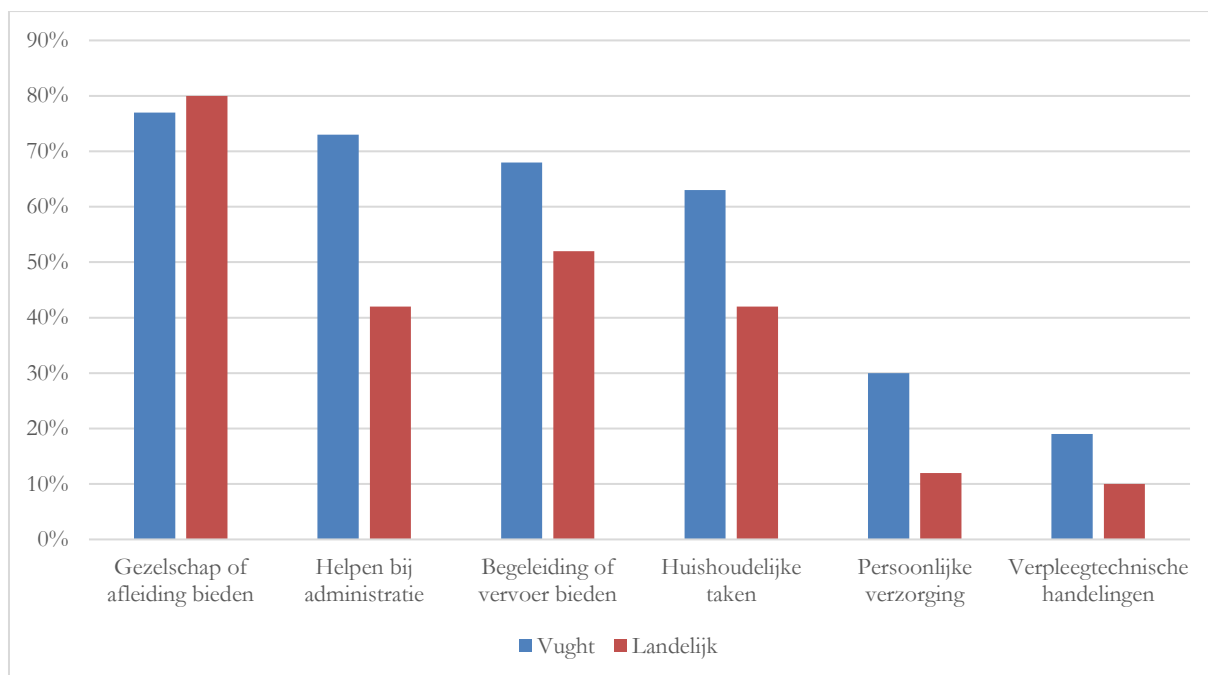
In de vragenlijst hebben we de ervaren belasting van mantelzorgers in kaart proberen te brengen. Bijna de helft van de respondenten geeft aan de mantelzorg fysiek en geestelijk zwaar te vinden. In het algemeen ervaart 32% van de respondenten de mantelzorg als zware belasting, 48% voelt zich matig belast en 20% ervaart de mantelzorg niet als belasting. Er lijkt een verband te zitten tussen hoe zwaar respondenten de belasting ervaren en het aantal uur dat zij mantelzorg geven. De mantelzorgers die veel uur per week besteden aan de mantelzorg, ervaren de belasting meestal ook zwaarder.

De praktijk leert dat hoge belasting niet altijd en alleen ontstaat door langdurige zorg, ook van kortdurende (tijdelijke) zorg kan een mantelzorger overbelast raken. Het gaat daarnaast niet alleen om het geven van concrete zorg aan een ander, maar ook over de psychische belasting die gepaard kan gaan met de zorg voor een naaste. Mantelzorgers van personen met dementie, psychische problemen of terminaal zieken ondervinden relatief vaak een hoge belasting, blijkt uit onderzoek van het SCP (2019). Mantelzorgers die hulp bieden vanwege een terminale ziekte missen relatief vaak kennis of vaardigheden om de zorg te kunnen bieden.

57% Van alle respondenten uit de vragenlijst werkt of studeert naast het verlenen van mantelzorg. Dit komt overeen met de cijfers van het RIVM (2021) waaruit blijkt dat 60% van de mantelzorgers betaald werk heeft. Uit eerder onderzoek van het SCP (2016) blijkt, dat het merendeel van de werkende mantelzorgers mantelzorg geeft aan een (schoon)ouder. Daarnaast heeft ongeveer 1 op de 2 werkende mantelzorgers thuiswonende kinderen. De druk op werkende mantelzorgers zal toenemen, vanwege het tekort aan zowel zorgpersoneel als andere mantelzorgers om iemand heen.

Welke taken voeren mantelzorgers uit.

In onderstaande tabel wordt weergegeven welke taken mantelzorgers uitvoeren. De gegevens zijn afkomstig uit de enquête en van het SCP (2020).

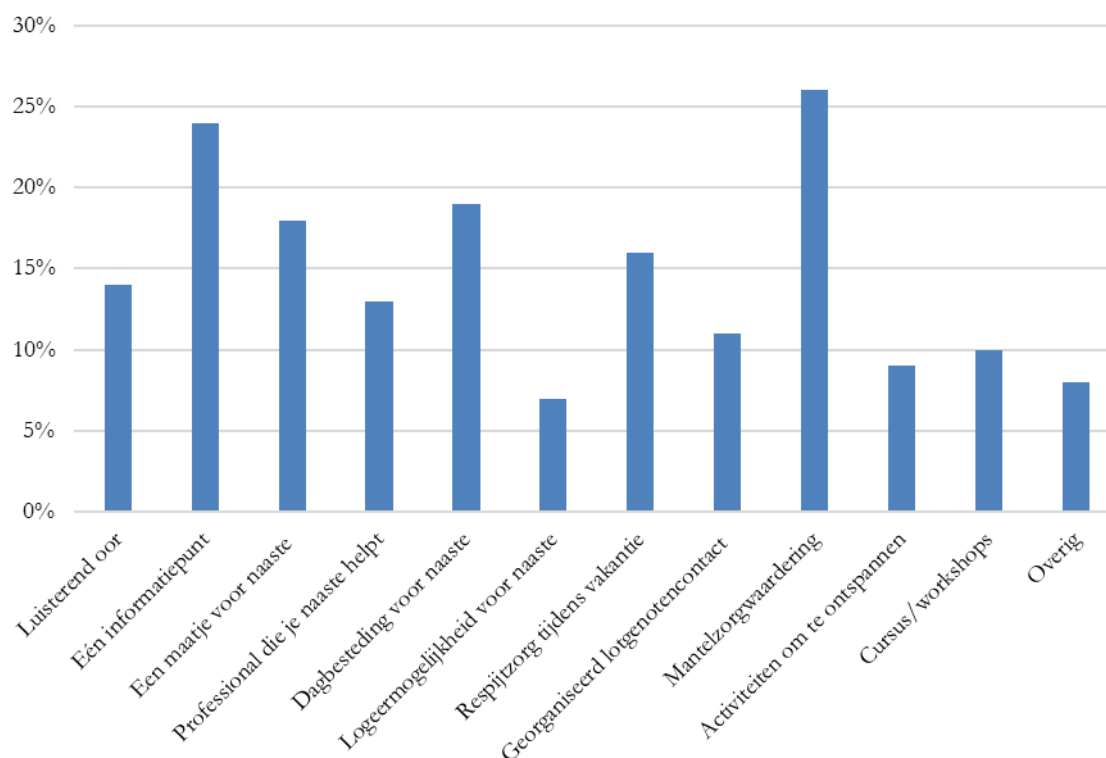

Figuur 2. Welke taken voeren mantelzorgers uit (meerdere antwoorden mogelijk)

De Vughtse mantelzorgers die de vragenlijst hebben ingevuld geven relatief vaak aan dat zij helpen bij administratie, persoonlijke verzorging en verpleegtechnische handelingen. Relatief hebben veel mantelzorgers die voor hun ouders of partner zorgen de vragenlijst ingevuld. Dit is een mogelijke verklaring voor dit verschil.

De behoeften aan mantelzorgondersteuning

Uit de vragenlijst halen we de volgende behoefte aan ondersteuning op (meerdere antwoorden waren mogelijk).

Figuur 3. Behoefte aan verschillende vormen van mantelzorgondersteuning in procenten (meerdere antwoorden mogelijk)

Kortom: verschillende mantelzorgers hebben behoefte aan verschillende vormen van ondersteuning. Dit wordt ook onderschreven door de professionals uit het Netwerk Mantelzorgondersteuning Vught en de ASD. Dit onderstreept het belang van maatwerk per situatie.

55% Van de respondenten uit de vragenlijst is bekend met de mogelijkheden voor mantelzorgondersteuning in Vught. Doordat de vragenlijst, naast de algemene gemeentelijke kanalen, verspreid is onder de bij ons bekende mantelzorgers, biedt dit geen representatief beeld van de inwoners gemeente.

Onoverzichtelijkheid van het zorglandschap

Het zorglandschap in Nederland is complex. Veel mensen weten niet direct waar ze wat kunnen regelen of aanvragen. Daarnaast hebben mantelzorgers met veel verschillende professionals te maken. Denk aan een (wijk)verpleegkundige, een casemanager, een (huis)arts, een klantmanager Wmo, een klantmanager Jeugd, een fysiotherapeut, een ergotherapeut, enzovoort. Afhankelijk van de casus, kunnen verschillende voorzieningen via verschillende wetten betaald worden en door verschillende instellingen worden aangeboden. Denk hierbij aan de zorgverzekeringswet, Wmo, Jeugdwet en Wlz (Wet langdurige zorg). En dan zijn er ook nog termen als zorg in natura en PGB (persoons gebonden budget). Dit maakt dat mantelzorgers en soms zelfs de professional door de bomen het bos niet meer zien (BinnenlandsBestuur, 2023).

Sommige mantelzorgers zijn meer dan vier uur per week bezig met regeltaken (MantelzorgNL, 2023). Het contact en de afstemming met alle betrokken professionals en het regelwerk rondom de aanvragen van voorzieningen via de verschillende wetten, kost de mantelzorgers veel tijd en energie, juist in een periode waarin al veel van hen gevraagd wordt (Movisie, 2023). Ook ervaren mantelzorgers soms dat ze van het kastje naar de muur worden gestuurd (BinnenlandsBestuur,

2023). Dit verklaart de behoefte van mantelzorgers aan één informatiepunt. Deze behoefte komt ook naar voren vanuit het Mantelzorg Netwerk Vught.

Gemeenten zijn op basis van de Wmo verplicht om niet alleen hulpvragers, maar ook mantelzorgers en zorgvrijwilligers te ondersteunen en te waarderen. Door de rijksoverheid wordt daarom voor mantelzorgondersteuning verwezen naar het Wmo-loket van de gemeente en MantelzorgNL (ook wel steunpunt mantelzorg genoemd). De gemeenten hebben beleidsvrijheid in hoe zij de ondersteuning en waardering inrichten. Daardoor verschilt de toegang tot en het type mantelzorgondersteuning dat geboden wordt per gemeente, evenals de waardering. Verder verwijst de rijksoverheid voor mantelzorgondersteuning naar casemanagers/begeleiders dementie. Het is dan weer van de casus afhankelijk vanuit welke wet deze ondersteuning door casemanagers wordt geregeld. Mantelzorgmakelaars ondersteunen mantelzorgers bij het regelen van de zorg en regeltaken rond verzekering, wet- en regelgeving, wonen en inkomen. Soms wordt de inzet van een mantelzorgmakelaar vergoed door de zorgverzekering. Dit alles maakt ook het landschap van mantelzorgondersteuning onoverzichtelijk.

Niet alle mantelzorgers wonen in dezelfde gemeente als degene voor wie zij zorgen. Daardoor kan een mantelzorger verschillen ervaren tussen hoe de eigen gemeente en de gemeente van de naaste mantelzorgondersteuning aanbieden. Ook zijn mantelzorgers niet altijd bekend met de lokale organisaties die de ondersteuning aanbieden, wat (de stap naar) het zoeken van toegang tot ondersteuning kan bemoeilijken.

Mantelzorgverklaringen

Soms lopen mantelzorgers ertegenaan dat om een mantelzorgverklaring wordt gevraagd. Bijvoorbeeld als onderdeel van een urgentieverklaring voor een (sociale)huurwoning of voor vrijstelling van sollicitatieplicht. Ondanks dat een officieel bewijs voor dat iemand mantelzorger is niet bestaat, wordt hier toch door veel organisaties om gevraagd. Door de rijksoverheid wordt hiervoor verwezen naar de gemeente of mantelzorg.nl.

Signalering en juiste doorverwijzing

Vanuit de professionals en mantelzorgers in het Mantelzorg Netwerk Vught en de ASD wordt aangegeven, dat de professionals die betrokken zijn bij een casus niet altijd (voldoende) de signalen oppikken dat een mantelzorger overbelast dreigt te raken. Het kunnen signaleren van (dreigende) overbelasting bij mantelzorgers, begint met oog hebben voor de mantelzorgers in een casus. Pas wanneer zij gezien en gehoord worden, kan het gesprek met de mantelzorger worden aangegaan of kan de mantelzorger gewezen worden op vormen van ondersteuning. Daarnaast geven mantelzorgers aan, vanuit het netwerk en via de vragenlijst, dat 'gezien worden' bijdraagt aan het volhouden van de mantelzorg. Dat betrokken professionals soms onvoldoende oog hebben voor de mantelzorger is geen onwil, maar onvoldoende bewustzijn. Daarnaast voeren (zorg)professionals door de krappe arbeidsmarkt vaak onder grote werkdruk hun werkzaamheden uit.

Conclusie

Uit de probleemverkenning blijkt dat veel mantelzorgers zich zwaar tot matig belast voelen. Tegelijkertijd is er in veel situaties bij de mantelzorgers zelf een gebrek aan bewustzijn van de mantelzorg die zij geven. Ook is het Nederlandse zorglandschap erg complex wat het vinden van de juiste ondersteuning bemoeilijkt. Mantelzorger wordt verleend in zeer diverse situaties en mantelzorgers kunnen alle leeftijden hebben. Dat maakt het een uitdaging om 'de mantelzorger' te bereiken.

Bovenstaande probleemverkenning geeft aanleiding tot de volgende ambitie rond mantelzorgondersteuning.

Ambitie rond mantelzorgondersteuning

Mantelzorgers zijn zich bewust van dat zij mantelzorger zijn. Mantelzorgondersteuning is goed vindbaar en toegankelijk voor degene die dat nodig hebben. We stellen mantelzorgers in staat om te blijven doen wat nodig is voor hun naasten, door te voorkomen dat zij overbelast raken. We helpen hen die overbelast zijn.

De waardering van mantelzorg

In de vragenlijst in een meerkeuzevraag opgenomen over wat de mantelzorgers zouden willen krijgen als waardering. Zoals te zien in onderstaande tabel kiest de grootste groep respondenten voor een waardebon te besteden bij lokale winkels. De overige antwoorden liepen uiteen en zijn niet tot één categorie te bundelen.

<i>Wat zou je als mantelzorger willen krijgen als waardering</i>	
Een waardebon voor lokale winkels	39,1%
Hulp voor mij als mantelzorger in plaats van een cadeautje	21,7%
Een verwenmiddag	11,6%
Ik hoef niets	5,8%
Een praktische workshop	4,3%
Overig	17,4%

Figuur 4. Wat zou je als mantelzorger willen krijgen als waardering

Uit de vragenlijst blijkt dat mantelzorgers waardering voor wat zij doen, zeer belangrijk vinden. Dit komt ook naar voren uit gesprekken met professionals in het mantelzorgnetwerk en uit literatuuronderzoek (MantelzorgNL, 2021). Oprechte waardering en erkenning van mantelzorgers draagt bij aan het volhouden van de mantelzorgtaken. Mantelzorgwaardering is dus veel breder dan een presentje. Een mantelzorger wil zich gezien voelen.

3 Focuspunten

In dit hoofdstuk gaan we in op specifieke vraagstukken rond mantelzorgondersteuning en specifieke doelgroepen. Het volgende komt aan bod: bewustwording, een informatiepunt, de organisatie van individuele mantelzorgondersteuning, het aanbod aan collectieve mantelzorgondersteuning, mantelzorgverklaringen, jonge mantelzorgers (tot 25 jaar), mantelzorg bij dementie, wonen en mantelzorg, werkende mantelzorgers, sociale veiligheid rond mantelzorg en de waardering van mantelzorg.

3.1. Bewustwording

Mantelzorgondersteuning begint bij de bewustwording dat iemand mantelzorger is. Veel mensen die mantelzorger zijn, identificeren zichzelf niet als zodanig. En wanneer zij zich niet bewust zijn van de mantelzorg die zij geven, weten zij waarschijnlijk ook niet dat er ondersteuning mogelijk is wanneer de belasting te groot wordt.

Om bewustzijn te creëren bij mantelzorgers dat zij mantelzorger zijn, wordt door de gemeente Vught in samenwerking met het Mantelzorg Netwerk Vught een informatiecampagne gestart. Via deze campagne wordt ingezet op bewustwording en worden mantelzorgers doorverwezen naar de website van vughtvoorelkaar.nl wanneer zij vragen hebben. We gebruiken niet de term ‘mantelzorg’ omdat mantelzorgers zich daar vaak niet in herkennen. Mantelzorgers hebben allerlei verschillende persoonskenmerken en zijn daardoor ook op allerlei verschillende manieren het beste te bereiken. We houden hiermee rekening door diverse communicatiekanalen te gebruiken. Ook werken we samen met de partijen uit het netwerk, om hun kennis te benutten over het bereiken van hun specifieke doelgroep(en).

Actie:

- Lanceren van campagne
- Aandacht blijven vragen voor het onderwerp mantelzorg/zorgen voor een naaste
- In het netwerk (en breder bij partners) aandacht voor bewustzijn mantelzorg

3.2. Eén (online) informatiepunt

Uit de vragenlijst en het literatuuronderzoek blijkt dat mantelzorgers behoefte hebben aan een centrale plek waar informatie over mantelzorg en mantelzorgondersteuning te vinden is. Een van de werkgroepen uit het netwerk heeft zich eerder al gebogen over de verbetering van de online informatievoorziening, omdat zij deze behoefte ook opmerkten. Het zorglandschap is complex en informatie is niet op één centrale plek voorhanden. Hier willen we op inspelen. Tegelijkertijd willen we voorkomen dat er nog een nieuw platform of website wordt gelanceerd, we streven juist naar meer eenheid en duidelijkheid.

Voor vrijwillige inzet wordt op Vughtvoorelkaar.nl vraag en aanbod bij elkaar gebracht. We willen aan deze website een onderdeel over mantelzorg toevoegen. Hier kan informatie worden gegeven over mantelzorg en mantelzorgondersteuning en worden doorverwezen naar de individuele ondersteuning vanuit de gemeente (paragraaf 3.3) en het aanbod aan ondersteuning binnen het netwerk¹.

Actie:

¹ De gemeente Almere heeft dit al op deze wijze ingericht.

- Inrichten website over mantelzorg en mantelzorgondersteuning op Vughtvoorelkaar.nl zodat het aanbod in Vught makkelijk vindbaar is. We doen dit samen met het mantelzorgnetwerk.

3.3. Organisatie individuele mantelzorgondersteuning door de gemeente

In de toekomst zijn er steeds minder mantelzorgers per hulpbehoevende, terwijl ze juist heel hard nodig zijn. Dat maakt de organisatie van mantelzorgondersteuning urgent en zeer relevant.

Het is belangrijk dat mantelzorgers met een ondersteuningsvraag persoonlijk in gesprek kunnen met een deskundige professional die met hen mee kan denken, een luisterend oor kan bieden en/of kan helpen de juiste ondersteuning elders te ontvangen. Deze individuele ondersteuning moet zo toegankelijk mogelijk georganiseerd worden, op een logische plek, om zo veel mogelijk mantelzorgers te kunnen bereiken. En zeker de mantelzorgers die overbelast (dreigen te) raken. Dat wil zeggen; makkelijk (online) te vinden, overzichtelijk en zonder een kastje naar de muur gevoel.

In de vorige paragraaf gingen we in op de wijze waarop we de online informatievoorziening rond mantelzorgondersteuning willen inrichten via de website van Vughtvoorelkaar.nl. Deze online informatie voorziet mantelzorgers voor een deel in hun behoefte, maar het is ook belangrijk voor mantelzorgers om persoonlijk contact te kunnen hebben. Dit samen is het één informatiepunt dat in de vragenlijst een van de ondersteuningsvormen is, waar het meeste behoefte aan is. De vragen en ondersteuningsbehoefte van mantelzorgers verschilt en daarom is het van essentieel belang om maatwerk te kunnen bieden bij de individuele ondersteuning. Ook dient de individuele ondersteuning gericht te zijn op een zo breed mogelijk publiek, omdat mantelzorgers zelf ook een brede groep zijn.

Een van de werkgroepen uit het mantelzorgnetwerk heeft eerder nagedacht over de organisatie van mantelzorgondersteuning. Zij hebben geconcludeerd dat er behoefte is aan een laagdrempelig punt waar mantelzorgers snel geholpen kunnen worden. Het wordt als essentieel gezien dat bij individuele mantelzorgondersteuning de vraag wordt gesteld: ‘wat heeft u nodig, om de zorg voor uw naaste vol te kunnen houden?’

Wanneer dit passend is kunnen mantelzorgers via de individuele ondersteuning toe geleid worden naar specifieke ondersteuning. De samenwerking met het netwerk is dus belangrijk om een vervolg te kunnen geven aan (een deel van de) individuele ondersteuningsvragen. Zodat mantelzorgers met een warme overdracht doorverwezen worden naar de partijen uit het Netwerk Mantelzorgondersteuning Vught voor passend collectief ondersteuningsaanbod. Op die manier waarborgen we dat de mantelzorgers die overbelast (dreigen te) raken de juiste ondersteuning ook echt ontvangen. Hulp voor de mantelzorger vanuit het eigen netwerk kan de zorglast ook verlichten. Er zijn situaties waarin ondersteuning nodig is om dit netwerk in kaart te brengen en het gesprek op gang te brengen. Individuele mantelzorgondersteuning kan ook daarbij helpen.

De individuele mantelzorgondersteuning is momenteel georganiseerd binnen Wegwijs+ via Wmo klantmanagers met een taakaccent mantelzorgondersteuning. Doordat de Wmo gemeenten verplicht mantelzorgondersteuning aan te bieden en via de Wmo aan de zorgbehoevende dagbesteding of huishoudelijke hulp kan worden toegekend, leek dit een logische wijze om mantelzorgondersteuning daar te beleggen.

Het wettelijke uitgangspunt van de Wmo is dat zoveel mogelijk wordt uitgegaan van eigen kracht en het betrekken van het netwerk om ondersteuningsvragen op te lossen. De klantmanager is

bevoegd om op basis van de Wmo beslissingen te nemen en te beschikken, waardoor er geen sprake is van een gelijkwaardige verhouding. Bij mantelzorgondersteuning is het juist gewenst, dat de klantmanager zoveel mogelijk naast de mantelzorger kan staan. Doordat de klantmanager Wmo met een taakaccent mantelzorgondersteuning de pet heeft van Wmo-indiciesteller voor de zorgvrager en de pet van de mantelzorgondersteuner voor de mantelzorger heeft, kan dit voor klanten verwarrend zijn of een drempel opwerpen. Dit blijkt in de praktijk niet altijd een werkbare combinatie te zijn. We concluderen daarom dat de organisatie van mantelzorgondersteuning bij de gemeente op dit moment niet optimaal georganiseerd is

We willen we de rol van individuele mantelzorgondersteuning loskoppelen van de rol van klantmanager Wmo. Op die wijze heeft de individuele mantelzorgondersteuning geen rol bij de ondersteuning van de naaste die zorg nodig heeft en richt de individuele mantelzorgondersteuning zich volledig op de behoeften van de mantelzorg. Qua taken heeft de individuele mantelzorgondersteuning zo meer raakvlakken met maatschappelijk werk, dan met indicatiestelling.

De werkgroep uit het mantelzorgnetwerk heeft voor het vraagstuk rond de organisatie van individuele mantelzorgondersteuning gedacht aan de inzet van vrijwilligers met de gemeente in de regierol. Risico is dat de continuïteit van de ondersteuning mogelijk niet goed gewaarborgd kan worden. We kiezen daarom toch voor ondersteuning geboden vanuit de gemeente. Daarbij streven we naar één loket voor inwoners met vragen rondom mantelzorgondersteuning.

Alle individuele ondersteuning wordt momenteel binnen de gemeente via Wegwijs+ georganiseerd. De collectieve ondersteuning wordt aangeboden buiten Wegwijs+. Daarom blijven we Wegwijs+ zien als logische plek voor individuele mantelzorgerondersteuning. Dit past ook binnen de doorontwikkeling van Wegwijs+.

Actie:

- We versterken de individuele mantelzorgondersteuning door de organisatie hiervan te veranderen en integreren deze werkwijze in Wegwijs+.
- We optimaliseren de verbinding en samenwerking met het netwerk mantelzorgondersteuning vanuit de individuele ondersteuning.

3.4. Het aanbod aan collectieve mantelzorgondersteuning

Uit de vragenlijst, het literatuuronderzoek en de gesprekken met professionals blijkt dat het uiteenloopt aan welke vorm van mantelzorgondersteuning mantelzorgers behoefte hebben. Zoals te zien is in bijlage 1, is er een divers aanbod aan mantelzorgondersteuning beschikbaar in de gemeente Vught. Een deel van dit aanbod wordt direct, deels of indirect door de gemeente gefinancierd.

De behoefte aan mantelzorgondersteuning loopt uiteen, maar over het algemeen willen mantelzorgers ontzorgd worden. Het huidige aanbod lijkt daarvoor toereikend te zijn. Dit sluit overigens niet uit dat er individuele gevallen kunnen zijn waarbij specifiek aanbod wél wordt gemist. Vanuit het netwerk mantelzorgondersteuning wordt flexibel ingespeeld op ondersteuningsvragen. Dat kan betekenen dat er in de toekomst iets nieuws wordt opgestart wanneer dit nodig blijkt of juist verdwijnt door gebrek aan behoefte. We houden hierbij altijd oog voor diversiteit in het aanbod, het -waar mogelijk- toegankelijk houden voor een breder publiek en het voorkomen van dubbelingen. In paragraaf 3.6 gaan we in op het aanbod aan mantelzorgondersteuning voor jonge mantelzorgers.

De pilot respijtzorg gaat stoppen, omdat dit niet lijkt te passen bij de behoefte. Wanneer er in individuele gevallen toch behoefte is aan deze ondersteuning, leveren we zo veel mogelijk maatwerk.

3.5. Mantelzorgverklaringen

Hoewel er geen officiële mantelzorgverklaring bestaat, wordt door diverse instanties wel om een mantelzorgverklaring gevraagd. Klantmanagers van Wegwijs+ kunnen in een huisbezoek de mantelzorgsituatie in kaart brengen en hierover rapporteren. In het verleden is dit enkele keren gedaan en voldoende gebleken. Indien doorverwijzing naar een medisch adviesbureau noodzakelijk is, vergoeden we als gemeente deze kosten. We doen er zo alles aan om te voorkomen dat inwoners tussen wal en schip vallen en willen de onoverzichtelijkheid in het zorglandschap zo veel mogelijk beperken.

3.6. Jonge mantelzorgers

Maar liefst één op de vier kinderen is jonge mantelzorger. Jonge mantelzorgers zorgen bijvoorbeeld voor hun ouders of voor een broertje of zusje met een beperking. Dit zorgen voor kan uiteenlopen van fysieke zorgtaken tot vertalen of huishoudelijke taken (meer dan passend bij de leeftijd). Ook kan het gaan om jongeren die zich zorgen maken om een naaste of zelf de benodigde zorg missen die past bij hun leeftijd. Voor jonge mantelzorgers zijn mantelzorgtaken vaak zwaar in combinatie met school. Met name tijd voor ontspanning en leuke dingen doen met vrienden, kan erbij inschieten door de mantelzorg die ze leveren. Ook maken jonge mantelzorgers zich vaak zorgen om degene waarvoor zij zorgen. Doel is te zorgen dat de jonge mantelzorger toch zoveel mogelijk ‘jong’ kan zijn. Daarom is het van belang, dat we deze jongeren in beeld krijgen en bereiken. Ook hier geldt dat velen zich niet realiseren dat ze mantelzorger zijn.

Voor het signaleren van jonge mantelzorgers is een rol weggelegd voor diegenen die dicht bij gezinnen staan (o.a. hulpverleners, huisartsen) en diegenen die het meest contact hebben met kinderen en jongeren buiten het gezin om. Dit is vooral de school.

Bereiken en bewustwording

Vanwege de leeftijd is school een belangrijke vindplaats van jonge mantelzorgers. Tegelijkertijd zijn er volle klassen en tal van onderwerpen die naast de gewone lesstof aandacht verdienen. Op alle scholen in het basis en voortgezet onderwijs zijn schoolmaatschappelijk werkers en interne begeleiders aanwezig. Deze personen zijn de schakel tussen onderwijs en ondersteuning/zorg, zonder dat het de docenten extra belast.

Het jongerenwerk zet zich in voor jongeren van 12 tot 23 jaar en maakt op allerlei vlakken de verbinding met de jongeren in Vught. Ook als het gaat om mantelzorg. Groep acht van de basisschool wordt gezien als een goede eerste vindplaats van alle jongeren van (bijna) 12 jaar en ouder. Het jongerenwerk heeft contact met de basisscholen uit de gemeente Vught. Zo wordt bewustzijn gecreëerd bij de jongeren over mantelzorg en leren de leerlingen over wat het jongerenwerk voor hen kan betekenen. Een enkele keer aandacht voor mantelzorg in groep acht is niet voldoende om jongeren die mantelzorger zijn/kunnen worden, te bereiken en ondersteunen. Om het onderwerp duurzaam onder de aandacht te brengen, dient dit een vervolg te krijgen op de middelbare school. Het jongerenwerk zoekt hierin de verbinding met het Maurickcollege.

Bewustwording van dat je mantelzorger bent, is ook bij jongeren belangrijk. Pas wanneer je je bewust bent van wat je doet, kan je immers ondersteund worden. Naast bewustwording en ondersteuning, is (informele) ontmoeting en ontspanning belangrijk voor jonge mantelzorgers. In

het overzicht in bijlage 1 is ook het ondersteuningsaanbod specifiek voor jonge mantelzorgers opgenomen. Ypse verzorgt bijvoorbeeld trainingen voor kinderen van ouders met psychische problemen/verslaving en het regionaal trainingscentrum heeft aanbod voor broers en zussen van zieke kinderen. Het aanbod van ondersteuning voor jonge mantelzorgers (tot 12 jaar) is op dit moment vrij summier. Momenteel bekijken we samen met de partners uit het netwerk wat we deze groep nog meer kunnen bieden.

De rol van andere professionals

Ook willen we het bewustzijn creëren bij alle professionals die bij een gezin betrokken zijn, dat de (andere) kinderen in het gezin vaak jonge mantelzorger zijn. Vaak richten betrokken professionals zich enkel op degene die zorg nodig heeft (ouder, broer of zus met beperking), niet op de jonge mantelzorger de ouder die zorg nodig heeft of, in het geval van een broer of zus met een beperking, het beperkte kind en de ouders. Voor jonge mantelzorgers is het belangrijk dat zij gezien worden door professionals die bij het gezin betrokken zijn. Erkenning krijgen voor de mantelzorg die je geeft, kan veel verschil maken. Tegelijk kunnen de betrokken professionals bekijken of de jongere ondersteuning nodig heeft op een bepaald vlak en de jongere, indien nodig, in contact brengen met de organisatie die hen die ondersteuning kan bieden.

Actie:

- We zorgen dat scholen (basisonderwijs en voortgezet onderwijs) via het schoolmaatschappelijk werk jonge mantelzorgers in het oog houden. Schoolmaatschappelijk werkers en interne begeleiders gaan waar nodig het gesprek aan met kinderen waarbij mantelzorg aan de orde is. Zij weten de weg naar aanvullende ondersteuning wanneer nodig.
- Zorgen dat professionals in en rondom het gezin de jonge mantelzorgers signaleren en ze warm overdragen aan diegenen die de ondersteuning voor jonge mantelzorgers vormgeven. Dit doen we via het netwerk mantelzorgondersteuning, via de bewustwordingscampagne en bijvoorbeeld via het huisartsenoverleg.
- Het jongerenwerk maakt via scholen en professionals de verbinding met jonge mantelzorgers, creëert bewustzijn bij hen en maakt hen bekend met de ondersteuningsmogelijkheden (vanuit het jongerenwerk). Ook legt het jongerenwerk verbinding met andere partijen uit het Netwerk Mantelzorgondersteuning.
- Bij de gezinnen die bekend zijn bij Wegwijs+ aandacht hebben voor jonge mantelzorgers. Dit gaan we specifiek doen bij ons bestand Wmo/jeugdhulp.
- We breiden het aanbod voor jonge mantelzorgers uit.

3.7. Mantelzorg bij dementie

Naar schatting van Alzheimer Nederland zorgt ongeveer 1 op de 6 mantelzorgers voor een naaste met dementie. De belasting van de mantelzorger die voor iemand met dementie zorgt, ligt gemiddeld hoger dan bij andere mantelzorgers. Dit wordt veroorzaakt door het verloop van dementie. Mantelzorgers moeten continu alert zijn en vaak verandert de persoon door de dementie waardoor ook de onderliggende relatie verandert.

Vanuit het dementienetwerk worden bijeenkomsten georganiseerd voor (onder andere) mantelzorgers van mensen met dementie, het geheugencafé, dit zijn themabijeenkomsten. Ook hebben zij de geheugenwijzer (een waaier met informatie) en wekelijks wordt de geheugenbibliotheek georganiseerd waar informatie kan worden opgehaald en vrijwilligers aanwezig zijn om uitleg te geven over het materiaal. Met de dementiebril kunnen mantelzorgers ervaren hoe het is om dementie te hebben. Verder stimuleert Samen Dementievriendelijk ondernemen ondernemers/winkeliers om trainingen te volgen. Er zijn al bedrijven in de

gemeente Vught die het certificaat Dementievriendelijke Ondernemer hebben gehaald. Bedoeling is hiermee de hele omgeving dementievriendelijk te maken, waardoor mensen met dementie mee blijven doen en niet voor alles afhankelijk zijn van hun mantelzorger.

Volgens Alzheimer Nederland zijn drie zaken belangrijk om mensen met dementie en hun mantelzorgers te kunnen ondersteunen:

1. Casemanager. Iedereen met de diagnose dementie of Alzheimer heeft recht op een casemanager. Deze helpt met het regelen van de zorg en het vinden van de weg in het zorglandschap. Waar nodig biedt de casemanager emotionele begeleiding. De casemanager wordt betaald vanuit de zorgverzekeringswet. Ook in Vught zijn casemanagers actief.
2. Dagbesteding. Dit geeft de mantelzorger ruimte (respijt) en zorgt ervoor dat de naaste met dementie een passende dag invulling heeft en een goed dag-nachtritme behoudt. Geïndiceerde dagbesteding zetten we in vanuit de Wmo. Daarnaast kijken we naar mogelijkheden van niet-geïndiceerde daginvulling, voor brede groepen, waardoor mensen met beginnende dementie zo lang mogelijk mee kunnen blijven doen.
3. Huishoudelijke hulp. Ondersteuning met huishoudelijke taken is vaak nodig wanneer de persoon met dementie zelf niet meer in staat is om deze taken uit te voeren. Dit kan worden ingezet vanuit de Wmo² of door een inwoner op eigen kracht worden georganiseerd.

Bij de Wmo-voorzieningen huishoudelijke hulp, begeleiding en dagbesteding, hebben de professionals die betrokken zijn bij een persoon een signaleringsfunctie. Doordat zij structureel contact hebben met een persoon, kunnen zij het opmerken wanneer een persoon hard achteruit gaat en extra ondersteuning nodig heeft. Via de inkoop van deze voorzieningen is de signaleringsfunctie opgenomen in de afspraken die we met de aanbieders hebben.

Zeker bij een ziekte als dementie, waarbij mensen veelal terugvallen in jeugdherinneringen, is het van belang om cultuursensitief te werken, zodat de ondersteuning aansluit bij de situatie en de last van de mantelzorgers kan worden verlicht. Hier hebben we aandacht voor.

Actie:

- We continueren de inzet vanuit het dementienetwerk. En behouden de verbinding tussen het dementienetwerk en het netwerk mantelzorgondersteuning.

3.8. Mantelzorg en wonen

Soms wonen mantelzorgers bij hun hulpbehoevende naaste in huis, soms wonen ze bij elkaar in de buurt en soms juist erg ver weg. In alle gevallen heeft dit invloed op de belasting van de mantelzorger, of dit nu in de positieve of negatieve zin is.

Mantelzorgwoningen kunnen verschillende vormen hebben. Denk bijvoorbeeld aan een woonunit voor de zorgvrager bij de mantelzorger in de tuin (of andersom) of het creëren van een verblijfsruimte voor de zorgvrager bij de mantelzorger in huis (of andersom).

Mantelzorgwoningen kunnen in de gemeente Vught vergunningsvrij worden gebouwd en gebruikt, mits wordt voldaan aan de regels van vergunningsvrij. Ook kan een bestaand gebouw vergunningsvrij worden gebruikt als mantelzorgwoning. De belangrijkste voorwaarde voor vergunningsvrij mantelzorgwonen is dat er sprake moet zijn van mantelzorg. Het vergunningsvrij gebruiken van een mantelzorgwoning is geregeld in het Besluit bouwwerken leefomgeving en de

² Vanwege de toenemende vergrijzing, krapte op de arbeidsmarkt en de invoering van het abonnementstarief, zijn er lange wachtlijsten voor Wmo hulp bij het huishouden.

Bruidsschat. Dit zijn landelijke regels opgenomen in het tijdelijke omgevingsplan (Bruidsschat). Dit dient uiteindelijk te worden geregeld in het definitieve omgevingsplan.

Inwoners hoeven de gemeente niet in kennis te stellen van een mantelzorgwoning. We hebben daardoor geen zicht op hoeveel mantelzorgwoningen er op dit moment zijn in de gemeente. Dit inzicht is wel wenselijk omdat we dan kunnen monitoren of de regels voorzien in de behoefte aan mantelzorgwoningen. Ook is dan bij handhavingsvraagstukken aan de voorkant helder dat het om een mantelzorgwoning gaat. Inwoners hebben de mogelijkheid om een huisnummer aan te vragen voor de mantelzorgwoning. We gaan onderzoeken hoe we de huisnummers die worden uitgegeven voor mantelzorgwoningen kunnen registreren zodat we (deels) inzicht krijgen in de hoeveelheid mantelzorgwoningen in de gemeente.

Rond mantelzorg en wonen kunnen fiscale en/of erfrechtelijke vraagstukken spelen. Dit staat los van de mogelijkheid die de gemeente biedt om een mantelzorgwoning te realiseren, maar kan wel voor veel complexiteit zorgen binnen individuele casussen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan situaties waarbij de mantelzorger de woning van de zorgvrager wil kopen of wil splitsen. De gemeente kan meedenken over woningsplitsing en informeren over wat daarbij komt kijken, maar het is aan de inwoners zelf om de keuze te maken hoe ze dit invullen.

Actie:

- We onderzoeken de mogelijkheden voor registratie van de huisnummers die specifiek voor een mantelzorgwoning worden uitgegeven, om inzicht in het aantal mantelzorgwoningen mogelijk te maken.

3.9. Werkende mantelzorgers

Het merendeel van de mantelzorgers heeft betaald werk. Er is krapte op de arbeidsmarkt waardoor mantelzorgers onmisbaar zijn op de werkvloer, terwijl aan de andere kant door het tekort aan zorgpersoneel een steeds groter beroep wordt gedaan op mantelzorger.

Of werkenden de mantelzorg nu en in de toekomst kunnen blijven volhouden, hangt af van de mate waarin zij mantelzorg en werk goed kunnen combineren en of zij daar, waar nodig, in worden ondersteund. Er kan tijdsdruk of combinatiedruk ontstaan bij het combineren van werk met mantelzorg en andere activiteiten, zoals een gezin en sociaal leven (SCP, 2019). Het netwerk van de mantelzorger (en eventueel de zorgbehoevende) kan helpen door de zorgtaken te delen. De combinatie werken/mantelzorgen kan belastend zijn, maar heeft ook voordelen: werkende mantelzorgers lopen namelijk minder risico om sociaal geïsoleerd te raken.

De invloed van de gemeente rond dit onderwerp is beperkt omdat we geen betrokkenheid hebben bij de afspraken tussen werknemers en werkgevers. In de Wet Arbeid en Zorg (WAZO) is het recht op zorgverlof vastgelegd. Dit zorgt ervoor dat elke mantelzorger die overbelast is of dreigt te raken, de mogelijkheid heeft om zorgverlof op te nemen. Dit kan bij calamiteiten of juist voor langere periodes. Ook kan een werknemer (afhankelijk van de branche/functie) afspraken proberen te maken over aangepaste werktijden. De gemeente kan bijdragen aan de bewustwording bij werkgevers dat aandacht voor werkende mantelzorgers kan voorkomen dat zij lichamelijke en/of mentale klachten ervaren of zelfs langdurig uitvallen. Het is in het belang van de zorgvrager, de mantelzorger én de werkgever dat de werkende mantelzorger niet overbelast raakt.

We ondersteunen werkende mantelzorgers, net als alle andere mantelzorgers die overbelast (dreigen te) raken, door mantelzorgondersteuning aan te bieden die bij die persoon en diens

situatie past. Een mantelzorgmakelaar (via de aanvullende verzekering) of de individuele mantelzorgondersteuning bij Wegwijs+ kan helpen bij het voorbereiden van het gesprek met een werkgever wanneer dat aan de orde is. Soms kunnen simpele oplossingen (het verschuiven van werktijden, bijv.) al helpen om de combinatie vol te houden.

Als werkgever heeft de gemeente Vught een voorbeeldfunctie als het gaat om het ondersteunen van werkende mantelzorgers binnen de eigen organisatie. Behoeftes en aanvragen van een mantelzorger krijgen extra aandacht en er is oog voor de specifieke situatie waarin de mantelzorger verkeert.

Actie:

- In de bewustwordingscampagnes aandacht voor werkende mantelzorgers.
- Bewustwording creëren bij betrokken professionals, zorgverleners en werkgevers over mantelzorg en de invloed daarvan. Dit doen we samen met het netwerk mantelzorgondersteuning.
- Een deel van de mantelzorgers zal een luisterend oor vinden binnen zijn/haar eigen netwerk of werkgever. Degene die deze mogelijkheden niet hebben, kunnen baat hebben bij contact met een mantelzorgmakelaar of individuele mantelzorgondersteuning.

3.10. Sociale veiligheid en mantelzorg

Geweld in afhankelijkheidsrelaties is een overkoepelend begrip voor verschillende vormen van geweld zoals partnermishandeling, kindermishandeling en ouderenmishandeling. Het slachtoffer is dan, in meer of mindere mate, afhankelijk van de dader. Ook bij mantelzorg kunnen onveilige situaties ontstaan. Soms kunnen mantelzorgers de zorg voor hun naasten niet meer aan en kan hun gedrag ontsporen. Niet uit kwade opzet, maar omdat de mantelzorger handelt uit overbelasting, onwetendheid of onkunde. Ook kan er grensoverschrijdend gedrag zijn van de hulpbehoevende richting de mantelzorger. In 2022 kwamen landelijk meer dan 800 meldingen van ontspoorde mantelzorg binnen bij Veilig Thuis (RTL Nieuws, 2023).

Geweld in afhankelijkheidsrelatie pakken we op in regionaal verband met het plan VIA (Veiligheid in afhankelijkheidsrelaties). Hierin staan afspraken en handelingsmogelijkheden (zoals het volgen van de meldcode) voor professionals. Veiligheid rond mantelzorg past binnen deze aanpak. Dus wanneer we een vermoeden hebben van onveiligheid in een mantelzorgsituatie, zullen we hierover in gesprek gaan.

3.11. De waardering voor mantelzorgers

Oprechte waardering en erkenning draagt bij aan het volhouden van de mantelzorgtaken. Het waarderen van mantelzorgers is op grond van de Wmo een taak voor de gemeente, maar het is niet iets wat uitsluitend door de gemeente gedaan moet worden. Gewaardeerd worden door de betrokken professionals en het sociale netwerk om iemand heen, is ook belangrijk voor mantelzorgers. Gezien worden geeft een gevoel van erkenning. Een compliment krijgen kan al voldoende zijn.

Op dit moment wordt rond de Dag van de Mantelzorg (jaarlijks in november) het mantelzorgcompliment door de gemeente uitgereikt aan de mantelzorgers die zich daarvoor hebben aangemeld. Sinds 2020 doen we dit in de vorm van een VVV-bon uit ter waarde van € 35,-. In 2023 is het uitreiken van de bon gecombineerd met een koffiemoment georganiseerd door Welzijn Vught.

In de lokale sociale agenda geven we aan dat hulp terecht komt bij degene die dit het hardst nodig hebben. Middelen die we inzetten voor waardering voor mantelzorgers, zwaar of licht belast, kunnen we niet gebruiken voor mantelzorgondersteuning aan overbelaste of zwaar belaste mantelzorgers. Tegelijkertijd hebben mantelzorgers behoefte aan waardering en gezien worden en heeft niet elke mantelzorger ondersteuning nodig. Hier zit een spanningsveld.

De praktijk heeft de afgelopen jaren laten zien dat mantelzorgers het erg prettig vinden om elkaar te ontmoeten, om ervaringen te delen en een stukje (h)erkenning bij elkaar te vinden. Aandacht en een luisterend oor. Dit bleek ook afgelopen jaar tijdens de koffiemomenten.

Ondanks dat in de vragenlijst 39,1% van de respondenten aangeeft het liefst een waardebon voor lokale winkels te krijgen als mantelzorgwaardering, kiezen we ervoor om de waardebon te laten vervallen en de middelen in te zetten voor extra ondersteuning (21,7%³). Middels mantelzorgondersteuning dragen we bij aan het verminderen van de belasting van de mantelzorger. Zo kunnen we het verschil maken voor mantelzorgers en de naasten waar zij voor zorgen. Met mantelzorgondersteuning kunnen we daardoor een groter effect hebben, voor degene die gebaad zijn bij ondersteuning, dan met een cadeau.

In pilotvorm gaan we ontmoeting gericht op ondersteuning en versterking verder faciliteren. Door de gemeente en Welzijn Vught wordt 4x per jaar een moment georganiseerd waarop mantelzorgers elkaar kunnen ontmoeten. We sluiten, waar mogelijk, zoveel mogelijk aan bij andere initiatieven. In de week van de mantelzorg wordt tijdens zo'n ontmoetingsmoment de waardering vanuit de gemeente uitgesproken voor de mantelzorgers. Op deze manier wordt het waarderen gecombineerd met een vorm van ondersteuning, ontmoeting. En voorzien we in de behoeften aan samen zijn, ervaringen delen, een luisterend oor.

Een voorstel voor de aankomende jaren is daarnaast om vanuit het Mantelzorg Netwerk Vught gezamenlijk op te trekken in de waardering. Nu blijkt dat iedere organisatie dit op zijn eigen manier doet. Door krachten te bundelen kan er mogelijk een Week van de Mantelzorg aangeboden worden met activiteiten, ontspanning, lezing en info (deels) aangeboden door partners uit het netwerk. Verder gaan we in samenwerking met het netwerk het zien en waarderen van mantelzorgers onder de aandacht brengen bij (zorg)organisaties die veel te maken hebben met mantelzorgers.

Actie:

- Waardering en oog hebben voor de mantelzorger onder de aandacht brengen bij professionals.
- Samen met het mantelzorgnetwerk in kaart brengen welke activiteiten en waardering er voor mantelzorgers zijn rond de dag van de mantelzorg en dit met een gezamenlijke kalender communiceren.
- Het organiseren van ontmoeting gericht op ondersteuning en versterking in plaats van de mantelzorgpluim.

³ Ook geeft 5,8% van de respondenten aan dat zij geen cadeau/activiteit als waardering hoeven.

4. Conclusie

Vught heeft een betrokken netwerk rond mantelzorgondersteuning. Vanuit dit netwerk is er een divers aanbod aan mantelzorgondersteuning beschikbaar. Dit aanbod lijkt op dit moment goed aan te sluiten op de behoefte. Er ligt een uitdaging in het bereiken van de mantelzorgers én de professionals om hen heen. Het creëren van bewustwording en ervoor zorgen dat mantelzorgers op die manier de ondersteuning kunnen bereiken, is essentieel voor de ambitie dat we voorkomen dat mantelzorgers omvallen. Vanwege het tekort aan zorgpersoneel, de toenemende vergrijzing en het zo lang mogelijk thuis blijven wonen, zijn mantelzorgers belangrijker dan ooit.

Wat gaat er nu veranderen?

We streven ernaar het bewustzijn over mantelzorg zo veel mogelijk te vergroten bij de mantelzorgers zodat zij (eerder) aan de bel trekken wanneer zij ondersteuning nodig hebben. Wanneer zij ondersteuning willen, is deze makkelijk te vinden doordat we proberen de onoverzichtelijkheid in het zorglandschap zo veel mogelijk te beperken en te voorkomen dat mantelzorgers ervaren van het kastje naar de muur te worden gestuurd. We leveren maatwerk bij elke ondersteuningsvraag. De professionals om mantelzorgers heen erkennen de mantelzorgers en geven hen het gevoel dat zij gezien en gewaardeerd worden. Aan het erkennen, zien en waarderen dragen we vanuit de gemeente ook bij.

Uitvoering

In bijlage 2 is een overzicht bijgevoegd van alle actiepunten die voortvloeien uit deze notitie. Aan de hand van deze actiepunten worden de plannen in deze notitie uitgevoerd. We werken hierbij zo veel mogelijk samen met het Netwerk Mantelzorgondersteuning Vught

Bijlage 1 Aanbod mantelzorgondersteuning in Vught

De partijen uit het Netwerk Mantelzorgondersteuning Vught hebben ieder hun eigen aanbod voor mantelzorgers. De gemeente Vught vervult een centrale rol binnen dit netwerk. Wegwijs+ functioneert als één loket om mantelzorgers wegwijs te maken binnen het ondersteuningsaanbod. De andere partijen kennen elkaar en elkaars ondersteuningsaanbod.

Hieronder is per vorm van ondersteuning weergegeven met welke partners we mantelzorg ondersteuning vormgeven is. Uitgangspunt hierbij is de een loketfunctie van de gemeente.

Versterking van mantelzorgers
Voor het versterken van mantelzorgers is er divers aanbod beschikbaar vanuit Vughterstede, Anders Bezig Zijn (ABZ), Ouderen Samen, Bibliotheek Vught (Huis73), Welzijn Vught (ook het jongerenwerk), Dementienetwerk Vught, Ypse, Novadic-Kentron, Familie en betrokkenenraad Reinier van Arkel, GGD en Cello. Dit aanbod is vanuit de aanbiedende organisaties toegespitst op de behoeften van verschillende doelgroepen.
Verlichting van mantelzorgers
Activiteiten waar degene die zorg nodig heeft, gebruik van kan maken
Aanbod vanuit Ouderen samen, BSV/KBO, ABZ, Huis73 en Vughterstede.
Vervoersvoorzieningen waar degene die zorg nodig heeft, gebruik van kan maken
Hiervoor kan gebruik gemaakt worden van de Seniorenbus en Automaatje.
Vrijwilligersinzet
Onder andere via Vughtvoorelkaar.nl, Vughterstede en Welzijn Vught kunnen inwoners gekoppeld worden aan een vrijwilliger. Ook is er Zorgoppas Den Bosch.
Aanbod voor de zorgvrager, dat tevens de mantelzorger kan ontlasten
Hiervoor is aanbod vanuit Welzijn Vught
Aanbod op maat
Er zijn ook diverse partijen die begeleiding aan huis bieden (vaak vergoed vanuit WLZ/Wmo)
Mogelijkheden voor individuele ondersteuning
De individuele mantelzorgondersteuning ⁴ vanuit Wegwijs+ functioneert als één loket voor mantelzorgers met een ondersteuningsvraag. Verder zijn er Mantelzorgmakelaars (soms vergoed vanuit zorgverzekering), casemanagers dementie bij zorgorganisaties en is er Onafhankelijke Cliëntondersteuning (informatie en hulp bij aanvragen).
Aanbod met indicatie
Vanuit de Wmo (via Wegwijs+) worden maatwerkvoorzieningen geboden wanneer de ondersteuningsvraag niet in het voorliggend veld is op te vangen. Vanuit thuiszorgorganisaties kan persoonlijke verzorging of verpleging worden ingezet.

⁴ We stellen voor om deze ondersteuning anders te organiseren.

Bijlage 2 overzicht actiepunten

Bewustwording
- Lanceren van campagne - Aandacht blijven vragen voor het onderwerp mantelzorg/zorgen voor een naaste - In het netwerk (en breder bij partners) aandacht voor bewustzijn mantelzorg
Eén (online) informatiepunt
- Inrichten website over mantelzorg en mantelzorgondersteuning op Vughtvoorelkaar.nl zodat het aanbod in Vught makkelijk vindbaar is. We doen dit samen met het mantelzorgnetwerk.
Organisatie individuele mantelzorgondersteuning door de gemeente
- We versterken de individuele mantelzorgondersteuning door de organisatie hiervan te veranderen en integreren deze werkwijze in Wegwijs+. - We optimaliseren de verbinding en samenwerking met het netwerk mantelzorgondersteuning vanuit de individuele ondersteuning
Jonge mantelzorgers
- We zorgen dat scholen (basisonderwijs en voortgezet onderwijs) via het schoolmaatschappelijk werk jonge mantelzorgers in het oog houden. Schoolmaatschappelijk werkers en interne begeleiders gaan waar nodig het gesprek aan met kinderen waarbij mantelzorg aan de orde is. Zij weten de weg naar aanvullende ondersteuning wanneer nodig. - Zorgen dat professionals in en rondom het gezin de jonge mantelzorgers signaleren en ze warm overdragen aan diegenen die de ondersteuning voor jonge mantelzorgers vormgeven. Dit doen we via het netwerk mantelzorgondersteuning, via de bewustwordingscampagne en bijvoorbeeld via het huisartsenoverleg. - Het jongerenwerk maakt via scholen en professionals de verbinding met jonge mantelzorgers, creëert bewustzijn bij hen en maakt hen bekend met de ondersteuningsmogelijkheden (vanuit het jongerenwerk). Ook legt het jongerenwerk verbinding met andere partijen uit het Netwerk Mantelzorgondersteuning. - Bij de gezinnen die bekend zijn bij Wegwijs+ aandacht hebben voor jonge mantelzorgers. Dit gaan we specifiek doen bij ons bestand Wmo/jeugdhulp. - We breiden het aanbod voor jonge mantelzorgers uit.
Mantelzorg bij dementie
- We continueren de inzet vanuit het dementienetwerk. En behouden de verbinding tussen het dementienetwerk en het netwerk mantelzorgondersteuning.
Mantelzorg en wonen
- We onderzoeken de mogelijkheden voor registratie van de huisnummers die specifiek voor een mantelzorgwoning worden uitgegeven, om inzicht in het aantal mantelzorgwoningen mogelijk te maken.
De waardering voor mantelzorgers
- Waardering en oog hebben voor de mantelzorger onder de aandacht brengen bij professionals. - Samen met het mantelzorgnetwerk in kaart brengen welke activiteiten en waardering er voor mantelzorgers zijn rond de dag van de mantelzorg en dit met een gezamenlijke kalender communiceren. - Het organiseren van ontmoeting gericht op ondersteuning en versterking in plaats van de mantelzorgpluim.